

Бүгүн Нальчикте «СНГ-ни студент жаз башы - Кавказда» деген халкыла аралы фестиваль башланады

Газета издается на
балкарском языке
с 1924 года.

Интернет-версия:
zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2012 жыл
16-чы июнь,
шабат кюн.
№ 111 (19032)
Багысы 3 сомду

ВРЕМЯ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ | ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

А. И. Бекмиевни Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугаллауу юсонден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Спорту айнаытууга уллу къыйын салганы ючюн **Бекмиан Иссаны жашы Азретин** - «Къабарты-Малкъар бийик тау къырал запоевдик» федералый къырал учрежденини инженерин - Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугалларга.

А. Н. Таратовну Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугаллауу юсонден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Театр искусствону айнаытууга уллу къыйын салганы ючюн **Таратов Анатолий Назировичин** - «А.Шоенгюков атлы къабарты къырал драма театры» къырал казна культура учрежденини драмалы артистин - Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугалларга.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Нальчик шахар, 2012 жылда 6-чы июнда, № 90-УТ

А.КАНОКОВ

Жыйылыуу

Энци къалауурла полициячыла бла бирге ишлерге казырдыла

КъМР-де амалышы ишлени профилтаксы жаны бла ведомстволар аралы комиссияны кезулю жыйылыууда провонизамны саклауу органдарында наркотицилчилыны энци къалаууруш иш бла коргошун предпритияла бла (НОП) байламлы къурауну вопослары созолгондиде. Аны премьер-министр Иван Гертер бардырды.

КъМР-де ич ишле министрлини орунбасары Казбек Татеве билдиргенича, биогонлюкде республикада 74 НОП барды, ол санда Нальчикде 55 предпритие. Битеу да бирге алада эки миндиз аспам адам ишлейди. Энци къалауурла школаны, уллу тюкенини, санаторийни, адамла кеп санда жыйылганы башка жерлени саклайдында. «Арт кезиде жышануулуку өсгени билгилерчады. Сөз ючюн, кесирлени юйлерин алауу амангаланы саны ити да кыйынды. Бытыр къалауурла 37 аманлыкчыны тутунадында», - дегенди.

СЕЛЕКТОР КЕНГЕШ

«Къырал Думада бизни эшитирле деп ышанабыз»

Къырал Думаны Жашуу журтла бла байламлы политика эмда ЖХХ жаны бла комитети бардырған кезулю жыйылыуда сөз кеп фатарлы юйле башчылык этуно тал халга келтириу юсонден бардында. Анга Къырал Думаны депутатлары, Федерация Советини членлери, РФ-ни толтуруу власть органдарыны, Российни субъектерини къырал власть органдары эмда муниципалый къураулылары, РФ-ни Жамуауат палатасыны эмда башка жамуауат биригулени, илму эмда эксперт сообществоланы келмечилери кытышхандыла.

Жыйылыуда РФ-ни Жашуу журтла бла байламлы кордиксе торленуле кириуню юсонден федералый законну проекти созолгонди. Анга кытышхална документде кеп чойерликле тобегенлени белгилегендиде, жашуу журтлага башчылык этуно раныну тапсы ишлегенди, анга административ, жамуауат эмда ранын контролнуу къураураг кереклисини чертгендиде. Келишимеулукле уа бек алгач ишин кеси алына къураган организацияга изалеме бла байламлыдыла. Созолген законопроектни 166-чы статьясына 6-чи пунктти тиийшлиликке анга кирген управлюющий организацияла жоуден аз болмагса керекдиде. Ол жорук миллет биригуу къураураг эч бермейди, алай бла уа РФ-де саморуугуированыны системасы айнаытууу конципциясына чойре келеди.

Аны юсонден 2012 жылда 9-чу июнда болган биргеуоссей селектор кенгешде да айтылганды. Анда «Ириуно юсонден федералый кордиксе эмда бир-бир законодателый актылары торленуле кириуню юсонден» федералый законну проекти энци жашауда бардыруу амаллары эмда анга тыйгыч салгын сылтаула созолгондиде. Андан сора да, кеп фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этуе аллай юйледе жашаганыны да ача юлошлери къошылган регион фондланы мурдорунда финансла бла жалчыруу системасын къурауну органдары да къаралганды.

Кенгеште КъМР-ни ЖХХ жаны бла къырал комитетини председатели Кузюлийланы Мустафир да кытышханды. Аны оюмуна кере, аллай тозетиуле КъМР-те келишимейди. Нек? Биринчиде, биогонлюкде республикада жалаңда 54 управлюющий организация барды. Аны себетли саморуугуировый организациялардан миллет биригуу къурау амал жокуду. Экинчиден, РФ-ни «Россий Федерацияда жашуу журтлары приватизациялану юсонден» Законну 16-чы статьясына кере, тынгылы ремонт бардыруу жаны бла иш кеп фатарлы юйлеге кибосионда бардыруу амалганды. Аллай юйледе тынгылы ремонт этуно финансла бла жалчыруу регион системасын къураураг да КъМР-ни боджени бла кытайы болууду. Келте, кеп кытайы юйлеге тынгылы ремонт этуу бла алааны ишлери жокуду деп, алай суннаглары себетли уа аны ючюн хакъ бериге унарыкъ тойдолду.

Бусагата законопроектни Къырал Дума биринчи окулуунда кытайы кыргенди, алай анга кытайы къарасла, бизни оюмузда да эсе алынуу деп ышанабыз», - дегенди Кузюлийланы Мустафир.

КъМР-ни ЖХХ жаны бла къырал комитетини пресс-службасы.

СМИ КъМР-ни юсонден Къабарты-Малкъар: тутхучлу айныну жолу бла

Къабарты-Малкъар арт жылда да Россияны юг жанында тутхучлу айныу барган регионаны санына кошулганды. Республиканы Башчысы Арсен Каноков экономиканы эсе барыруу баш амалдына итиче эм орталык бизнестини айнаытууу эмда инвесторлага къырал болушулуку этуно санайды.

«Арт жылда Къабарты-Малкъарда инвестицияла бла хал кылайды?»

«Эксперт РА» белгиле россиялы рейтинг агентствону тергелуени кере, 1996-2011 жылда республиканы инвестиция болуу аз-азадан итилене барганды, 2008-2011 жылда уа Россия Федерацияны субъектерини араларында 68-чи жерден 60-чы жерге чыгаргса кылуубудан келгенди. Аны алайлыгы уа жаңгы инвестиция проектлени хайырындан болганды. Бу хал мында ары да саклынан деп ышанды.

Алгандан этилене тергелуе кере, бытыр бал капиталга салынган инвестицияланы өлчөмлери 19,3 миллиард сомга жеткенди. Аны 1-чи марта 117,8 мингте жеткенди. Ол а бытырны о кезуонден эсе ити кесек аспамды. Эсепте алынган ишлени саны бытыр саулдай да 10 минг болуу, ишлерге жаруу адмаланы араларында ишлени 2,5 процентте дерм азырдыла деп санайды.

«Аллай проблема барды, алай ол къыйын арууу айланды дегерге уа алыны эрттеди деп, алай кыраймы. Ол халга жемез ючюн, биз халкыны иш бла жалчытууну торло-торло мадарларын этебиз, ол санда адамла кеслери ачы ишле, мюлкле къуарача онла да берейиз».

Республиканы уруну ранында хал бусагата кыайгы этерча тойдолду. Улуу эм орталык предпритияла ишлегенлени саны бытыр 1-чи марта 117,8 мингте жеткенди. Ол а бытырны о кезуонден эсе ити кесек аспамды. Эсепте алынган ишлени саны бытыр саулдай да 10 минг болуу, ишлерге жаруу адмаланы араларында ишлени 2,5 процентте дерм азырдыла деп санайды.

«СМИ КъМР-ни юсонден Къабарты-Малкъар: тутхучлу айныну жолу бла»

«СМИ КъМР-ни юсонден Къабарты-Малкъар: тутхучлу айныну жолу бла»

«СМИ КъМР-ни юсонден Къабарты-Малкъар: тутхучлу айныну жолу бла»

Тюбешлу

Келишулюкню сайларгса чакыргъандыла

Тюне Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияда «Жаш тельо тороризмге кыжаудеген ат бла тобешуу болганды. Аны бу окуу юйу бла бирге КъМР-ни Парламентини Билем берюу эм илму министрствосу, Жаш тельоно ишлери жаны бла министрствосу, «Бирлик» жамуауат фонд къурагандыла.

Жыйылууну ача, Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны проректору Умукуланы Асхат жаш адмаланы торло-торлоуу экстремист къуауулула къошулулары жалаңда ырыскы бла байламлы болмагъанын чертгенди. Аны оюмуна кере,

«Юсон келген тельоге юйеринде тиийши эсе бөлөмөйдү. Ата-анала айтхан юйретуу бла артыкъ да коршөймөйдү.

«Биогонлюкде экстремист халла саурай къыралда да төре болуу кылындыла. Аны себетли бек алыуу болум не бла байламлы болганын ачыксыла керекди», - дегенди ол.

Къабарты-Малкъарны Дзусей манларыны дин управленциясы таматасы Хазретали Дзасежов да, ол айтханы тозге санап, бу жарыруу керуериде ата-аналаны магъаналары уллу болганын чертгенди.

«Кертисин айтханда», - дегенди

16-чы июнь - Медицинала урунганланы юноюлдо

Саузуланы шөндюголю технологияла бла багъадыла

«Онбешинчи - оналтычы июнда Къырал концерт залда «Актуалды вопросы и перспективы развития современной клинической медицины» деген ат бла Шимал-Кавказ регионуну илму - практика конференциясы бардырды. Ол республика клиника болонцины этили жыйлыгына эм Медицинада ишлегенлени юноне аталган эди.

Концерт залны фойсиде медицина оборудованыны, жаңгы дармдарланы, къоратылтык материаланы кырыночо ачылганды. Анда товарларын жалаңда Россияны угъай, тыш къыралланы фирмалары да кырготтендиде.

КъМР-ни Правительствоусу башчысы Иван Гертер КъМР-ни Башчысынын Эм Правительствоусуну атындан республикалы болонцины коллективин юйлей бла алгъышлаганды. Ол Къабарты-Малкъарда саулык кылауу сфера терк айнауу барганын чертгенди. «Саулык» деген федералый программага кере, республикага эки миллиард сом келгенди, алай бла болонциланы базалары коученириди. Кадрагъа да эс бурлулганын турды: алтымыш төрт специалист къырал контрактта кере усталыкы өсдюрюню курсларында окугъанды.

КОНГРЕСС

Жаш тельо правительстволар къурауну дурус кыргендиле

Бу юнонде Дагыстанда экономика форумун чеклеринде Жаш тельо экономика конгресс болганды. Аны ишине бизни жерлешибиз, Къабарты-Малкъар Эл мюлк академияны аспиранты, республикада Жаш тельо Парламентини члени Боталаны Жамал да кытышханды эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына 2009 жылда къураган Жаш тельо правительство ишини юсонден айтханды.

Эки юноне ичинде бардырылгъан форумда жаш тельоно ишлери жаны бла сегиз вопроага кере сессияла болгандыла. Аладан бири жаш тельо инвестиция конгресс эди. Аны Дагыстан Республикада Жаш тельоно ишлери жаны бла къырал комитетини председатели Заур Кахриманов ачканды. Дагыстанда социальный-экономика айнаытууа жаш тельо не юлош

«Тикины жашауда бардырууда, республиканы атын итилик бла айтдырууда да магъанасы уллу болганын белгилегенди.

Республиканы даражасын кыргоруно юсонден сөзю андан ары Дагыстаны Халкъ Жыйылыуунда жаш тельо парламентини председатели Тимур Саркоров бардырганды. «Асманлы информация органды бизни республиканы аманлар ючюн кыламыдыла. Алай бизде осал ишледи эсе ашылма кыдыле. Бек алгач аламы кырготюрго керекди. Жаш адамланы болушулары бла бизни юсюбюзден терс оюму тозетирге болукубуз», - дегенди ол.

Жаш тельо правительствоно юсонден айта, Тимур Саркоров биогонлюкде Россияда аллай алтымыш организация кытаймыш ишлегенди, аламы къаууларны киргенлени араларында

«Холаланы Марзят, СУРАТЛА Боталаны Жамал, Саади Казиев»

БРИФИНГ

Аманлыкчыла Интернетни хайырланы тебирегендиле

«Экстремист къауула кеслери жаңыланы Интернетте социальный сетевледе да ишлейди. Аны юсонден Ич ишле министрствода брифингде айтылганды.

Полицияны участка улпономоченыйлери ишлерин къурауу эм акысыбалык мадмаланы аны ишине баш магна эки экстремизмни бла терроризмни профилактикасына берилгенин чертгенди. Ол себетин ич ишле органдарда эсепте болган адамла бла оператив-профилактика мадарла, излеуде болганыла.

Жазылуу - 2012

«Заман» - сизни газетигизди!

Заман - миллибизини жаңгы газетиди. Аны беттеринде малкъо халкыны культурасыны тарыхыны, биогонно жашууну, айтхылык адамдарыны, жетишимлери эмда жарыуларны юсонден басмаланган материалланы сиз бир башка издендида табылтык тойдолду.

Аллайды да, жазылыгыны, билеклик этили кесигизни газетигизге! Жылны экинчи жарымында деп ол сизни кертти шөхүтуугу, огуруу сиз негеритиз болур деп ышанабыз.

«Заман» газетни реддилогиясы.

Бизин индексиде - 51532

ЭСДЕ ТУТУУ

Беслан: бителмеген жүрөк жара

Алтыны июнда Чегем районунун школларына окуучуларын кыялуу Беслан шаарда биринчи номерли школго эм «Гордо Ангелов» деген мемориал кыялдары берилген. 2004 жылда 1-чү-3-чү сентябрда бу школда террористтер 1127 адамны жасого алган эдиле. Аланы арасында сабиле, ата-анала эм угастала болганды. Терактта 334 адам өлгөндү, аладан 186-сы сабилелде, 10-су Россиянын ФДС-сында, 3-ю МЧС-де ишленгенде. 760 адам а жаралы болгон эдиле.

Школунуна Бесланга эгитүүнө баш мураты – жаш адамдада терроризмге төрөөсүзгө көчкөндүгү эди. Бу жолуккучу КМР-ни Дин управленине кураганды. Сабиле бла бирге Осетияга класс башчыла, Муслимманланы дин управленине башчысы ордубасар Анжела Амишкова, Янкой эгити иимамы Элеккули Хасан, КМР-ни Жамауат эм дин организацилары жаны бла кырал комитетини специалисти Рашид Каров, Чегем районун администрациясына баш специалист Николай Жакаров, Бу районда Россияни ОМВД-ны ОПД-ни инспекторлары Рузана Тепшева эм Мария Шорова баргандыла.

Школ - кыйынлыктын жери

Школ тизе 2004 жылкы сентябрь айында болганыча турары. Сабиле туулган спорт залы башы койлоп, анда-мында кыялдары кыялгандыла, кыялгандыла деп жалпы. Беллиси-ча, штурм баштананда спорт залы башына огнетмө атылгандыла. Аладан от кыялгандыла. Көпөлө отта сауй койгондө.

Бери келгенге минералдык тейлолдү: мында сабилени кыялгандылары зшитиле. Бу кыйынлыктын жери көргөн, не ташкыр болса да, тигирери келген тейлолдү.

Школун тигирени мийла бла жабаргандыла, ол өмюрлөрдө

бир бирини кыатында... Сын ташлаада суратлаа аруу сабилени алай жарык ышардыла! Ала дунига а ышангандыла, улуу адамла аланы кырууларкыларында.

Кыялралада сейрилик эсгерте барды: анала мөлк сабилерин кыялралада көктө көтөргөндө. Жерде адамланы по-ныкылардында элгенген. Бесланы кыйынлыктын да битеу жамауат да терди. Жаланда ахчага табынган жерде террористе бир заманда да кыруурук тейлолдө. Биз жаны косондон сазгыш отере суймейбиз. Шендо өсе келген

Бизни республикада делегация - Беслана.

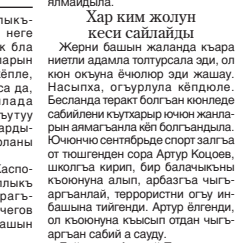
төйлөни, ЕГЗ-ден, байлык-тен, сатуу-алыудан сора, неге сейриле барды? Игилик бла аманлык не зат болганылар билрге да суймейбиз көпөлө, кесирине кыялай тап болса да, алай жашадыла. Школлада бла вузлада жалда окутуу иш угай, койретуу иш да бардырылырга керекти. Мурдарланы саны көбөймөс ючюн.

Кыялралага кыяруучу Каспал Рамонов мында онжыллык кызын Марьянаны асыраганды. Кыялуур Аслан Арчогов - экиге айланган кыярындашын Асланы.

Спецназда эм МЧС-де ишленгенге да барды эсгерте, аны косонде: «Бу навесте да самой кыяры Беслана, парни, закрящие сердцем детей» деп жазыганды.

Межитде

Бизни делегация бла бирге суу кононо Беслана межитини ийммы Хузефа Сакиеве болганды. Аны айланча көрө, 2004 жылда дери Беслана жалкыны 90 проценти муслиманла эдиле. Мында алтыш миң чаклы бир адам жашадыла. Теракттан сора отуз миң адам, шахары жармы, ислам динин чакырганды. Көпө христиан динге көчкөндө Хузефа Сакиеве террор бла исламны арасында байлалмадыла. Дөйдү. Ийнанган адам сабилени өлтүрлөк тейлолдү. Бесланы ийммы жореклери койгон ата-

Жылга озгандан сора да эс жылмайдыла.

Хар ким жулун кеси сайдыды Жерни башын жалаады кыра ниетли адамла толтурала эди, ол кюн окуна өчюлөр эл жашау. Насыхла, ог учурлаа көндөлө. Беслана теракт болган кононо сабилени курутар ючюн жанлары аманга талма көп болгандыла. Ючюндо сентябрда спорт залга от пошгондон сора Артур Кошов, школга кирип, бир балачыккы кыююна алап, арбага чыгарыганды, террористи огу иш башына тийгенди. Артур өлгөндү, ол кононона кысып отдан чыгарыган сабий а сауду.

Лейтенант Андрей Туркин а жерсирте атылган гранатаны кеси жапканды. Аны аныса Валентина Иванова, ой бийчеси Наталья, экижыллык жашыгы Владислав юйде сакчайдыла.

Хар адам жулун кеси сайдыды. «Мелкени шахары» кыяруучу Каспал Рамонов кызы Марьянаны кыярыны кытында кеталмай, битеу жашуаны аны кытында оздурды. Бери келген анала анга битеу кыялыгыларын айтталды. Ол мында асыраганды хар сабилени косондон көп зат биле, бирде жылды аныла кыя. Кыйын көзюнде: «Елом да кырууда манга», десе, андала: «Айла алай, сен өлсөң, сабийерибизге ким кыяра мында?»-дедиле.

БАСЫЛПАНЫ МАРЗИТ. Сураганы автор алганды.

ЖЕРЛЕШЕРИБИЗ ТЫШ КЫРАЛДА

Сиймеклик чам устасы - Мехмет Чавуш

Кыркмазаланы Юсюноно жашы Мехмет Тюркю Эскишереп вилаетини Ажи (Сиврихисарына кытында) эгитиде 1967 жылда тууганды. Тюрке Мехметтин атасы Ухук көчөл, Килея эли кытында Гыкылай деген жеринде орналганды эди. Жашы Юсюнге эки жылчык болгандыла. Ухук, Тюрк бла Грешины араларында уруша кытышы, анда жан бергенди. Жаш онсегизжылгында Бекирланы Падыма бла юйдегиленде, андала он сабий тууганды.

Мехмет от улуу юйюрдө сабилени эм гитчелериди. Анкарада аскер академияда окуганды, бусугатада Ыспарта шаарда куулук этеди. Соода бла бир кыйор кырал, эки сабий өсдуреди. Кыяраңды бла тюрк тилдери аны ана тилдериде. Дагыда Мехмет инглиз, немис тилдени да биледи. Уста сурат алады, сурат да иштейди, Интернетте салган намуларыны хар бирини магыналы сураты барды.

Мехметте сиймеклик намуларыны бегирек

жаратама, аланы ишленмеклери, тизилерин, чамларын дегенимде, ол, мыйык тюбюндөн шыраа, былай айды: «Сиймеклики юсюндөн көбюрөк жазма, окугана эригенерин кетериле деп». Мен да аны чамына: «Ху, сиймеклик назмула эригенден жазылдыла», дөдим.

Кертиси бла да, кыялай бир жылуу, чууктылык сезим барды аны тизилеринде. Ол бизни намукулук төлөверибизге бусугатагы дунианы жангы амаларын, ышанларын киргизтирге итингенди көрюноп турары. Мехмет, жалкыны тин байлыгыны төрөнде жарытылган фахмулу намуучу, бизни ниет хазнабыга биюглюккө аламат тюрсюлерин кытылды. Окуучуга кесини энчи дуниясын саууга этеди.

БЫТТИРЫЛЫ Тамара, филология илмуланы доктору, фольклору.

Тойме болуп кыалгаем юсюндеги чепкенге

Кыярачыйым, Малкыарым	Улуу кыяда ташларын, Кыярачыйым, Малкыарым.
Саяу дунияга чачылган, Намсык бла айтылган, Соода бла бир кыйор кырал, Кыярачыйым, Малкыарым.	Сыймеклик жигитлерин, Ол аруу кийилерин, Кыярачыйым, Малкыарым.
Добар, добар илтерин, Махтаулык жигитлерин, Ол аруу кийилерин, Кыярачыйым, Малкыарым.	Жылкысы, жылкысы байтала Сау дунияда айтала, Чачылганла кыяйтала, Кыярачыйым, Малкыарым.
Улуу бийли туларын, Сыйлы суукту сууларын, Жылсын жууукларын, Кыярачыйым, Малкыарым.	Энди сенде жыйлысак, Жиялганды тыйлысак, Бир милдеттен саналсак, Кыярачыйым, Малкыарым.
Чачуу, кычуу болмасагы, Тирендө тоолмасагы, Чачыбызы жолмасагы, Кыярачыйым, Малкыарым.	Аллах бизни сактасын, Жабуузуу хактасын, Иги бла жоактасын, Кыярачыйым, Малкыарым.
Алай бир бек сыйдем, кыярум болуп кыяларым, Чыгартмасы сыйдемген, көлге асыу салырма,	Алай бир бек сыйдем, кыярум болуп кыяларым, Чыгартмасы сыйдемген, көлге асыу салырма,
Чабын келпресе дейем, кыярумына базганча, Жай сыйоенсе - билмедим, сууга жазыу жазганча.	Чабын келпресе дейем, кыярумына базганча, Жай сыйоенсе - билмедим, сууга жазыу жазганча.
Аруенг, аурлардым, суудан кыярни туйганча, Кыялай аз сыйгөндүгүм, бетни жууп кыярганды.	Мен сени бир бек сыйдем, кекден жауун жаугандым, Алаймы аз сыйгөндүм, бирим жиялп кыярганды.
Аи кыялып сыймекликте, жиялп турганем ненча, Кыячан да кыярап кыяйдун, сабий кыярап кыярганды.	Чачуу, чачуу болмасагы, Тирендө тоолмасагы, Чачыбызы жолмасагы, Кыярачыйым, Малкыарым.
Алай бир бек сыйдем, кыярум болуп кыяларым, Чыгартмасы сыйдемген, көлге асыу салырма,	Алай бир бек сыйдем, кыярум болуп кыяларым, Чыгартмасы сыйдемген, көлге асыу салырма,
Чабын келпресе дейем, кыярумына базганча, Жай сыйоенсе - билмедим, сууга жазыу жазганча.	Чабын келпресе дейем, кыярумына базганча, Жай сыйоенсе - билмедим, сууга жазыу жазганча.
Аруенг, аурлардым, суудан кыярни туйганча, Кыялай аз сыйгөндүгүм, бетни жууп кыярганды.	Мен сени бир бек сыйдем, кекден жауун жаугандым, Алаймы аз сыйгөндүм, бирим жиялп кыярганды.
Аи кыялып сыймекликте, жиялп турганем ненча, Кыячан да кыярап кыяйдун, сабий кыярап кыярганды.	Чачуу, чачуу болмасагы, Тирендө тоолмасагы, Чачыбызы жолмасагы, Кыярачыйым, Малкыарым.
Алай бир бек сыйдем, кыярум болуп кыяларым, Чыгартмасы сыйдемген, көлге асыу салырма,	Алай бир бек сыйдем, кыярум болуп кыяларым, Чыгартмасы сыйдемген, көлге асыу салырма,
Чабын келпресе дейем, кыярумына базганча, Жай сыйоенсе - билмедим, сууга жазыу жазганча.	Чабын келпресе дейем, кыярумына базганча, Жай сыйоенсе - билмедим, сууга жазыу жазганча.
Аруенг, аурлардым, суудан кыярни туйганча, Кыялай аз сыйгөндүгүм, бетни жууп кыярганды.	Мен сени бир бек сыйдем, кекден жауун жаугандым, Алаймы аз сыйгөндүм, бирим жиялп кыярганды.
Аи кыялып сыймекликте, жиялп турганем ненча, Кыячан да кыярап кыяйдун, сабий кыярап кыярганды.	Чачуу, чачуу болмасагы, Тирендө тоолмасагы, Чачыбызы жолмасагы, Кыярачыйым, Малкыарым.

Кыадап

Кыярытшыда тобешуу

Мечуаланы Хасан да уруудан сора койкөрдү илзери чакырганды эди. Керемсиз ол артыкчылыктын. Тууган журтубууну кыруулап, фашисте бла сермешелде кичи төпөп айланган солдатны ой быянтсын, эки сабиленин да элтип кели тобешуу айтканды. Кыяйда илзери, кыяйдан тапсын ол юйюрку? Орта Азия улдуу.

Аны кыадаптын мен Марк Бернес жылрчуу: «Враги сожити родную хату» деген жырда айттылган солдатны жазыуна ушталды. Аныча, Хасан да ююсоз-муртузу кыялганды, кыятына бла кыяччыгы андан өлгөндө.

Сора, сориоршордо көптеп, Мечука улуну юйюрдө Джалап-Абадды обаласта тоштонгон билгенди. Сени жауун алгайгагы келиси. Кыатыны, кыячыгыны да кыярыларын тапды. Таулууда эр киши жарсыун көргөзгөндө адет жокду. Болсада төлөмдө соода, отпуду да жийды.

Жашыгын Абдулсалман сабий юйге берген эдиле. Ол анда Занкишланы Хусей бла бирге турганды. Хасаны башы кыялгына кыялганды, аны андан алып кыяры элпим? Кыяранды Маштайны Фрунзе обаласты Кант районунда Ново-Покровка эдиле Сталин аты колозда табды. Эки жер ийдегилер болганды да, эки жерде да дунияда замансыз кеткенде. Жашыгын ан жери-бир гитче гытычык. Кеси да кючөн сыйнады ары. Сора Хасан жашыгын келтирип анга кыялай кюсюн. Маштайны ююноно кыяланды да, 7-айлык сабийини анык кыялганды. Кюсюнда жашаган орусу кыятына анга кезуу-кезуу ышон

салып тургандыла. Ол а ким эди десекте, көпжыланы бекни республикада баш судмедэксперт болуп илзеп турган Мечукаланы Азрет.

Көпчюноле комендантланы көбюсюн жан алыучулаа көргөндө. Аланы араларында деп эдиле илзери. Кыядан да тапхан болуп эдиле алпайланы. Жан аруула бителген ташжореклени, юсюнде адимлык дегенден бир заттары болмаганды көпөлөнчү? Бам, аланы ашып салган болуп эдиле ол кыялуулуга.

Ново-Покровка коменданты да бирюню жарсыун алыргагы сыйгөнем, огурсуу, «бөргөлү да дөсөлө, башын алып көпөлөндөндү. Жашыгын Джалап-Абаддан кеси турган жерге Ново-Покровка-келтиргери эркиник тилеп, Хасан комендант хаза кыялмай жар ийлык сыйын барады. Ол а унамайды. «Закон жокду» - деп кююды. Адамны өз сабилени эркиник сыйгөнт закон а болуму мди? Башлакыда жок эсе да, көпчюнолеге бир эди закон. Ол «конуну комендант эди.

Хасан колозда чоңордун илзегиче суу салынуу болуп ишканды. Сабилени термилди. Барып келтиргери уа жолу кемсиди. Ол жолу иеси уа комендант эди. Андан эркиник болмай, энчи көпчюноле жерде бир инсан элден тышына чыгылмады. Жаныгы эркиник сыйгөнт закон а болуму мди? Башлакыда жок эсе да, көпчюнолеге бир эди закон. Ол «конуну комендант эди.

Хасан колозда чоңордун илзегиче суу салынуу болуп ишканды. Сабилени термилди. Барып келтиргери уа жолу кемсиди. Ол жолу иеси уа комендант эди. Андан эркиник болмай, энчи көпчюноле жерде бир инсан элден тышына чыгылмады. Жаныгы эркиник сыйгөнт закон а болуму мди? Башлакыда жок эсе да, көпчюнолеге бир эди закон. Ол «конуну комендант эди.

өксюкөле юйюндөн алыргагы эркиник болмагы кезгөндө. Комендант Джалап-Абадда барырга эркиник кыягыт берирге унамаганын айтканды.

Жайлыгына алай законду суулууга кыя жауулуугу кыяла билдиргендиди. Ол жашылыгы кытышан Буйдайны Нуржикан былай эсгерди: «Бир орусу жаш а, аны аты Василий Федоров эди, колхозну ревизия комиссиясына башчылык этуюучу эди. Юсюнде кыягыттым май касы, эти, бети да кюнге койлоп. Жериден турду да, кыяруулу, жиялп кыярганды. Аны сөз берирлерин тиледи. Комендантын терс ишине жауулуубууну жийде көрө билдирсөк да, андан жайыр чыгырык туйлойдү, деди. Биз адамла ушайбыз да. Кыятыбызды бир элибизни жарсыуна сансыз кыяран тургурга жарырык кыялды. Мечука улу баш адам туйлойдү. Уруш алакыда кыя төпөп айланган кишиди. Комендант уа мени токорлюгүм да келмейди. Манга ахчагыч, доверенност да бериги да, мен, барып, сабийи алып келетим».

Хасанын жашыгын ол барып келтиргенди. Алай фахму болса эди, дейди Нуржикан, ол орусу жашыны суратын илзеп, кыярыгана тагылп турду эдим. Ол жайыуу, бюсөн болганды, көкөмө көрүне турды. Көзүндө көк-кышында, бетинде, чындам, бир жеригинде да жаңылмай, Василий Федорову сыратын толугу көргөзталык эдим...

Материал Нуржиканын эсгерүүлери көрө жазылганды. **КЫЯЛЫ УЛУ АЛИ,**

бирге келелиде. Юсю анда кыялады, атасы уа юйюне сау саламат жыйшады.

Акыйбай жашын тыш кыярыда кыюоп кетгенине, аны узакда турганына жарын турганды. Артад кимден, кыялай билдирген эсе да, жашын юйюне чакырганды. Келгенде, узакгыча соза турмай, Төмөланы кыяларын алып, юйюлдө эдиле. Аланы төрт сабийери болды.

Отузунчу жылдада кыярал дин куулукчула бла юрөшлү тебегенде, Юсюноно туугандыла, Сибирге ашыралды. Анда өлгөндү. Аны халпарын бирсиге не олтурган Талпаскыяндан бир киши Юсюноно эгичине Ташкентте Тилланы Анакогва келип айтп кеткен эди.

Бу халпары бизге Хасанияда жашаган Хажиланы Роза Сарофова айтканды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

